

Bedőházy János beszéde a kormány székelyföldi nemzetiségi politikájáról és interpellációja a Székelyföld gazdasági támogatása tárgyában¹

T. képviselőház! Midőn a székely vasutakra vonatkozó 1895: VII. t. cikknek teljes és végleges végrehajtását illetőleg kötelességemnek tartom közvetlenül az igen t. kereskedelmi miniszter úrhoz interpellációmát megtenni, kijelentem, hogy az interpelláció megtételére engem nem valami nagy fontosságúnak mesterséggel feltüntetni akart helyi érdek istápolása, sem pedig az ún. lokálpatriotizmus — bár nem tagadom meg, hogy székely ember, székely képviselő vagyok — nem ösztönöz, hanem igenis készlet erre egy igen fontos és nagy jelentőségű nemzeti és állami érdeknek megismerése, érzete és tudata. Talán mondanom sem kell, hogy erről a kérdéstről nemcsak én gondolkozom így, hogy ezt az ügyet nemcsak én tekintem ilyen nagy fontosságúnak, hanem azt hiszem, erről éppen így gondolkoznak azok az igen t. képviselőtársaim is, akik hazánk keleti részének viszonyait közvetlen közelről ismerik, és így éreznek e kérdést illetőleg mindazok, akik ott a Székelyföldön, egy tiszta magyarlakta területen, a megélhetés igen nehéz viszonyaival, a gazdasági és ipari pangással, a már csaknem kizsákmányolássá fajult kereskedelmi üzérkedés minden utálatos kinövésével és a kulturális visszafejlődéssel küzdve élnek.

Mielőtt azonban áttérnék interpellációm tulajdonképpeni tárgyára, legyen szabad egy pár megjegyzést tennem arra a nemzetiségi politikára, amely ezzel a tárggyal igen szoros összefüggésben áll, amely politika ott, hazánk keleti részén, Erdélyben, 34 esztendő óta folytattatik. (*Halljuk! Halljuk!*) Nem tartozom azok közé, és nagyon sokan velem együtt — kiket külföldi és fájdalom, belföldi elleneink is a szó rosszabb, gúnyosabb értelmében vett sovinizta jelzővel szoktak megtisztelni — sem tartoznak azok közé, kik a magyar állam, a magyar nemzetiségnek megszilárdulására feltétlenül szükségesnek tartják más nemzetiségek faji fejlődésének, kulturális érvényesülésének visszaszorítását, visszafojtását. A faji szeretet, a faji kulturális fejlesztés, természetesen a magyar állam talajából táplálkozva és a magyar állam-eszme napjának melege mellett, szerintem, egy szabad államban, oly egyéni joga lehet mindenkinek, mint bármely közsabadság, amelyet tényleg korlátozni a legridegebb sovinizmus volna. De, t. ház, midőn a magyar állam ezer éve meglevő épületének modern berendezéséről és felszereléséről esik szó, akkor, nem bánom, nevezzenek engem sovinizstának, vagy nevezzenek engem akár vad magyarnak, vagy dühös székelynek, vagy akárminek, de én ezt az építést, ezt a felszerelést másként nem gondolhatom, nem képzelhetem, mint tisztán magyar nemzeti alapon, tisztán magyar nemzeti szellemben. (*Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.*) Ha így áll a dolog, akkor a magyar nemzeti fejlődés számban, szellemi és anyagi erőben nem vonatkoztatható egyszerűleg a faj jogaira vagy kötelességeire, mert a magyar faj érvényesülésének elősegítése minden téren, a kulturális téren és az állami élet egész vonalán, az nem egyszerű fajérdek, hanem egy igen magas, szerintem a legmagasabb állami érdek. (*Igaz! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

Most, t. ház, félretéve minden szubjektivitást, melyet különben a fajszeretet jogosan sugall belénk, egész tárgyilagossággal ítélve meg a dolgot, el kell ismernünk, hogy e magas államérdek szempontjából ott, hazánk keleti részén alig tétettek eddig valami lépések, és ha tétettek is, azok nagyobbára félig, vagy egészen elhibázott lépések voltak. Az ún. nemzetiségi politika kezelésében 34 esztendő óta ott Erdélyben oly egyenetlenséget, olyan összevisszaságot tapasztalhatunk, amely teljes lehetetlenné tette azt, hogy ebben a tekintetben határo-

¹ Közli: *Képv. Napló*, 1901—1906, I. 441—444. l.

zott irányt állapíthassunk meg. Vannak pl. törvényhozási intézkedéseink, amelyeket egyáltalában nem valósítottak meg, és hiányzanak törvényhozási intézkedések, amelyek meglevő bajokat kellene, hogy orvosoljanak, mégpedig szükségképpen azonnal.

Emez interpelláció keretében nem tudok mindezekre a dolgokra részletesebben átérni — talán lesz alkalmam bővebben kifejteni még — most csak éppen jelezni akartam ezt.

Végezetül annyit láthatunk ennek a helytelen politikának az eredményeképpen, hogy hazánk keleti részében azok a területek részesültek inkább a kultúra és a megélhetés eszközeinek áldásaiban, amelyek nemzetiséglakta területek; és a tiszta magyar területek, tiszta magyar pontok, városok, teljesen elhanyagoltak. Pedig talán éppen ezeket a területeket kellett volna elsősorban megerősíteni (*Úgy van! a szélsőbaloldalon*), mert a más területekre való erősebb hatás által tényleg, valljuk meg az igazat, bizonyos erőszakoskodásnak színezetével vádoltak, ahelyett, hogy jóakaratumkat elismerték volna.

Kiváló példája ennek az elhanyagolásnak éppen a Székelyföld. Tósztokban és küldöttségeknek adott fényes válaszokban sokszor hallhattuk azt, hogy a Székelyföld nemcsak a keleti Kárpátok bércei által természetes bástyája Magyarországnak, hanem az a magyarul lakta széles szalag ott az Olt és a Maros felső völgyeiben hatalmas sorompója volt mindig a magyar állam magyar nemzeti voltának. (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Ez a földszalag volt, t. képviselőház, és lesz mindig az, amely keresztet fog vonni bárhonnán jövő államalakulati álmódosításokra és tervezetésekre. És minél szélesebbé tesszük ezt a földszalagot az ország helseje felé, és minél tömöttebb szövésűvé, minden arasszal, minden szállal a magyar nemzet államiségének egy-egy újabb biztosítékát fogjuk nyerni. (*Élénk helyesítés a szélsőbaloldalon.*) Azonban tekintve a Székelyföldet, hol vannak azok a virágzó városok, amelyeknek fejlődniök kellett volna 34 év alatt? Mert nemzetiségünknek a biztosítását csak úgy remélhetem Erdélyben, hogyha ott hatalmas, nagy, népes, virágzó, iparúzó városok keletkeznek. (*Igaz! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Ezek teljesen hiányoznak. Hol vannak azok? Hol van az a pezsgő élet, amelynek meg kellene lennie, hogy a Székelyföld kincseit kiaknázza és kibányássa? Ehelyett találunk egy teljesen elhanyagolt vidéket, amely évtizedeken át el volt zárva a világpiactól, el volt zárva teljesen a világforgalomtól, és most legújában csak egy részének van lehetővé téve a világgal való érintkezés hosszú kerülő utakon át. Egy másik része pedig abban az őszállapotban van, mint régebben, csak hogy az az őszállapot akkor boldogságot jelentett, most pedig elszegényedést és nyomorúságot. (*Élénk helyesítés a szélsőbaloldalon.*)

T. képviselőház! Amidőn az 1891. XL. t.cikkbe iktatott szerződés a romániai államkormányval meghatározta a gyimesi és verestoronyi csatlakozások kiépítését és erre kitézte a határidőt: egyik legnagyobb magyar államférfiú: Baross Gábor szeme előtt minden bizonynyal az lebegett, hogy különösen a gyimesi csatlakozással egy, Erdélyt a középvonalon át-metsző vasúti vonal nyílik meg a keleti kereskedelem számára, amely vasúti vonal azután rövidebb voltánál fogva az általános forgalomra nézve előnyösebb lesz, másfelől pedig a világforgalom útjába terel egy eddig teljesen elhanyagolt területet és ezáltal megadja ama terület népességének az alapot az ipar és kereskedelem fejlődésére. Ez a szerződés Romániával a ratifikációtól számított 6 évet tűzött ki a vasúti vonal megvalósítására, ti. akkor kellett ezen csatlakozást létesíteni, gondolom 1897 novemberében. Ennek kapcsán hozatott meg az 1895. évi VII. tc., amely megállapította a gyimesi csatlakozással egyetemben az ún. székely körvasútnak a kiépítését. Már akkor, amikor ez a törvény beterjesztetett, kiváló fontosságát elismerte a közlekedési bizottság is, amelynek jelentéséből illusztrációul van szerencsém egy pár sort felolvasni. (*Olvassa:*) „Minden nagyítás nélkül mondhatjuk, hogy évtizedek óta foglalkoztatja nemcsak az érdekelteket, hanem az erdélyi résznek közvéleményét is azon eszme, azon terv, hogy [az] úgynevezett Székelyföldet, mely körülbelül 16 000 négyyszög km. területtel bír és több mint félmillió lakossal, mely mind ez ideig — mondhatni — szűkölködött a forgalom, kereskedelem gyors lebonyolítására szükséges olcsó vasúti közlekedési útban, egy nagyobb szabású vasúti hálózattal lássa el, hogy ezáltal ezen értékes terület a világpiachoz közelebb

hozassék, hogy ezen vidék értelmes, szorgalmas, sokoldalú, józan gondolkozású derék népének — az úgynevezett székelyeknek — a megélhetés megkönnyíttessék, hogy ezáltal a nemzetiségi szempontból oly káros kivándorlásnak útja némileg elvágassék. Számptalan indok, megszámlálhatatlan érdek támogatja ezen hálózat mielőbbi létesítését; kögazdasági, forgalompolitikai, hadászati, kulturális, nemzetiségi, mind megannyi fontos indok szól mellette.”

Íme, t. képviselőház, akkor is így gondolkoztak erről. Ámde a törvényjavaslatnak van egy hibája, és ez az, hogy a nevezett vasút kiépítését csak részben valósította meg, mégpedig éppen annak a résznek a kiépítését, amely az egész gyimesi csatlakozásnak jelentőségét illuzóriussá tette, a lényegnek megvalósítását pedig elhalasztotta ad graecas calendas. Mert azért, hogy a gyimesi csatlakozással a csíkszeredai és sepsiszentgyörgyi vasútvonal építetett ki, és az adatott át először a közforgalomnak: megengedem, hogy bizonyos helyi érdekek ezáltal támogatást nyertek, de a keleti forgalom ismét, mint előbb, csupán Brassó felé terelgetett le, és így a gyimesi csatlakozásnak jelentősége ezáltal egészen elenyészett, illetőleg elenyésző csekély lett. Ugyanazt a szolgálatot teheti csak, mint a predeali csatlakozás, illetőleg annak szolgájaként áll ott és nem a valódi célnak, a valódi érdekek szolgálatában. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem tudom mi volt az oka annak, hogy a székely vasutak kiépítésében a lényegeset háttérbe szorítva, az egészet a maga céljából kivetkőzletve, a Székelyföldnek támogatását csak úgy ímmel-ámmal mozdítva elő, a forgalmat ismét csak azon vidékre terelték le, amelyen egy élelmes nép már három évtized óta élvezzi annak áldásait, hogy a világforgalom útjában van. Nem akarom általában az okokat kutatni, és nem is volna haszna, ha azt a sok mende-mondát felhoznám, amelyek arra nézve támadtak, hogy miért maradt el tulajdonképpen eddig ez a dolog. Arról meg vagyok győződve, hogy az igen t. kereskedelmi miniszter úr is teljesen meg van győződve a csíkszereda—szászrégeni vasútvonal kiépítésének szükségéről és arról, hogy annak a legközelebbi időben való kiépítése szükséges. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezt a kérdést kiáltóvá teszi a székelyföldi városoknak pangása, vértelensége, a teljes elszegényedés és a kivándorlás, amely most nagyobb mértékben mutatkozik, mint mutatkozott előzőt csak öt évvel.

Azt hiszem, hogy az 1895. évi VII. tc.-ben kijelölt kellő idő elérkezését az igen t. miniszter úr is éppúgy látja, úgy érzi, mint mindnyájan érezzük és tudjuk, és meg vagyok győződve arról is, hogy az igen t. pénzügyminiszter úr sem fogja a kellő idő előtt kiadottnak találni azt a 25 millió koronát, amely ennek a vasúti vonalrésznek felépítéséhez szükséges. Hát bármint szeretjük is mi, t. ház azt, hogy az államháztartás egyensúlyának megóvása végett a pénzügyminiszter úrban sziklakebel van, de lehessen azt reménylenünk, hogy ez egyszer ennek a sziklának mi is lehetünk Mózesei és nemcsak a közös hadügyi kormány Bécsben, abból vizet fakasztandó egy teljesen elszegényedett országrésznek a felélesztésére. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Bátor vagyok interpellációmát a következőkben beterjeszteni *(olvassa)*:

Interpelláció a t. kereskedelemügyi és a t. pénzügyminiszter urakhoz.

Az 1895. évi VII. tc. megszabván a székelyföldi vasutak kiépítését államköltségen és csekély mennyiségű érdekeltégi hozzájárulással: a gyimes—csíkszereda—sepsiszentgyörgyi szakasz kiépítése után megbízta a kereskedelmi kormányt, hogy kellő időben terjesszen javaslatot be a többi vonalszakasz kiépítésére. Tekintettel az 1891. évi XL. t. cikkben a romániai csatlakozásokkal kontemplált célokra, tekintettel a Székelyföld, s különösen Csikmegye és Maros-Torda, Udvarhely megye nagyobb részének teljes ipari és kereskedelmi pangására a gazdasági viszonyok a természet mostohasága következtében amúgy is nehezek lévén, tekintettel a Székelyföldnek a kivándorlásban is nyilvánuló elszegényedésére: nem találja-e a t. kereskedelemügyi miniszter úr, a t. pénzügyminiszter úrral egyetemben eljöttnek azt a kellő időt, amelyet a fent idézett törvénycikk megjelölt, s szándékozik-e a legközelebbi

jövőben a nevezett törvénycikk értelmében a székelyföldi vasutak végleges kiépítésére javaslatot adni be?

Elnök: Az interpelláció közöltetni fog a kereskedelmi és pénzügyminiszter urakkal.

C

1902 febr. 5

Vertán Endre beszéde a székelység gazdasági és kulturális elhanyagoltságáról az 1902. évi költségvetés képviselőházi vitájában¹

... A székely kérdés nem parciális kérdés. Ez nem egy elenyésző kisebbségben levő faj megmentésének, hanem a magyarság, a magyar nemzet nagyságának kérdése. Ennek a kérdésnek sikeres megoldásától függ, vajon meg tudjuk-e menteni Erdélyt a magyarság számára, hogy az Magyarországnak ne csak része, hanem a magyar nemzet testének erős és élő szerve is legyen. Annak a nagy román áramlatnak, ha meg nem törik azon a sziklafalon, melyet ott vont a székelység, nem tud ellentálni senki, és tovább fog haladni oda, ahová a nagy dákorománok ábrándjai vezetik. És tett-e valamit a kormány? Nem tett semmit. A társadalom is szét van tagolva, és midőn egyik bank bukása által nyomorba jutott a székely nép, a társadalom és a sajtó is, nem azt feszegették, hogy miképp segítsünk a székelyeken, hanem ezt ki akarták használni egy velük ellenkező pártállású férfi megbuktatására. (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Sajnálkozunk, hogy a román bankok tőkével mennek segítségére, hogy konvertálják azt az adósságot, mely egy másik bank csődje által felmondattott, de nem volt pénze a pénzügyminiszter úrnak, hogy odamenjen, hogy ő konvertáljon és ezáltal megmentse ott a magyarságot.

A magyarságot akarják erősíteni a telepítési kérdéssel. Fél munkát végeznek, mely minden időben, Deák Ferencről mostanig jellemezte a túloldal működését. Megvesznek egyes nagyobb birtokokat, és ma már azt látjuk, hogy a telepítés nem telepítés, hanem egyes nagyobb családoknak a megmentése.

Azokat a telepeket berendezik, de mivel az állam magas pénzen vásárol, ezt kamatostól beszedi attól a telepestől, akinek nincs egyebe, mint munkabíró karja, s aki jövedelméből felesleget akar, hogy azt a földet, ahová befészkelte magát, tulajdonul meg is szerezhesse. Nemcsak, hogy eredményt nem tudtunk a telepítéssel felmutatni, de ellenkezőleg: újabb bajok forrásait nyitottuk meg. Nézzünk a telepekre, és be kell ismernünk, hogy a telepek ezen célnak meg nem felelnek, és nem képesek azon nagy hivatást betölteni, amelyre az ország pénzét áldozni akarta és tényleg áldozta...

Hasonló a helyzet a közoktatás vonalán, ahol — pénzhányra hivatkozva — elhanyagolják az állami iskolák felállítását és fenntartását. Felhossa a tordai gimnázium ügyét, melyre a kultuszminiszter nem volt hajlandó pénzt folyósítani.

¹ Közli: *Képv. Napló*, 1901—1906, II. 278—279. l.